

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН НА БІБЛІОТЕЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАКАРПАТСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

*Медведь М.М.,
директор бібліотеки
Закарпатський державний університет
(м. Ужгород, Україна)*

This article with the study of influence brought by innovative changes into library technologies of Transcarpathian State University.

Keywords: library, library innovations, electronic library.

Період початку XXI століття став переломним для традиційних бібліотечних технологій та методів роботи бібліотек. Доступність інформації стала основою цінностей сучасної цивілізації, і саме бібліотеки володіють найзначнішим обсягом інформації. Що ж це за явище «інновація», що є її основою і чому саме інноваційні запровадження стали рушійною силою і головним чинником бібліотечних інновацій?

За твердженням А. Соляник інновація – це результат цілеспрямованих змін, який виявляється в тому, що нова ідея доведена до стадії практичного застосування і дає позитивний економічний або соціальний ефект, котрий зумовлює прогресивний розвиток бібліотеки як соціального інституту. Основою інновації завжди є нова ідея – продукт творчої інтелектуальної діяльності, але якщо ця ідея не реалізована на практиці, то це не інновація [3; 26].

Яскравою ілюстрацією такого твердження є досвід роботи бібліотеки Закарпатського державного університету. Заснована в 1995 році вже в 2004 році бібліотека розпочала впровадження інноваційних процесів у свою діяльність. Основною функцією бібліотеки була і залишається її робота для користувача, бо саме потреби користувача виступають визначальним чинником формування пріоритетів діяльності бібліотеки, розвитку її ресурсів і послуг. Призначенням комп'ютеризації стала трансформація університетської бібліотеки у бібліотеку нового типу, бо як зазначає академік НАН України О. С. Онищенко: «Майбутнє диктує нам образ моделі бібліотеки як комплексу багатства ресурсів і багатства послуг. На ці орієнтири має бути спрямована увага теоретиків і практиків бібліотечної справи» [1; 42].

Опанування новітніми інформаційними технологіями на основі запровадження автоматизованої бібліотечної програми УФД/Бібліотека та чітко намічені етапи впровадження інформатизації бібліотеки дали змогу за короткий термін перетворити традиційну університетську бібліотеку у бібліотеку нової формації. Вже у 2009 році бібліотека Закарпатського державного університету повністю завершила наповнення електронної бази бібліотечного фонду, як наслідок відкрився вільний доступ до електронного каталогу в часі і просторі.

Формування власних електронних ресурсів (електронні каталоги, бази даних, електронна бібліотека, депозитарій) доповнили традиційні форми обслуговування користувача і стали пріоритетними в інформаційно-бібліотечній діяльності вузу. Інноваційний розвиток бібліотеки керується інтеграційними напрямками розвитку бібліотечної справи України в цілому. Нині ж розвиток електронних ресурсів бібліотек України відбувається одночасно за декількома напрямками:

- розкриття фондів традиційних документних ресурсів завдяки створенню електронних каталогів та баз даних;

- оцифрування друкованої продукції з власних та запозичених фондів для представлення її в ресурсах електронних бібліотек та порталів;
- архівування відомчої інформації, епістолярної спадщини, доробку наукових шкіл, освітніх закладів;
- запровадження нових типів і видів електронних ресурсів бібліотек (доступ до архівів телеконференцій, списків розсилки, форумів, веб-сайтів наукових журналів тощо) завдяки формуванню комунікативних навігаторів;
- організація власних веб-сайтів;
- міжвідомча взаємодія, інтеграція до системи національних електронних ресурсів;
- придбання баз даних та електронних документів на CD-DVD;
- створення повнотекстових колекцій власних видань установ та організацій;
- організація доступу до глобальних наукових ресурсів на засадах участі у міжнародних проєктах, передплати, вільного (безоплатного) доступу [4; 4].

Швидкість доступу до інформації — ось найважливіша перевага інформатизації. Відбір документів за темами став найпопулярнішим засобом перегляду та відбору документів. Виправданим стало створення та формування власних електронних ресурсів (завершуючи електронний опис, паралельно створюються тематичні каталоги, каталоги персоналій, каталоги-класифікатори). Автоматизація внесла низку нових, раніше не доступних бібліотекаряю можливостей. Найголовніша з них – усунення великої кількості рутинних операцій та підвищення ефективності усієї роботи шляхом модернізації.

На особливе місце у фонді бібліотеки заслуговують електронні книги. Їх унікальність в тому, що вони являють собою навчальні комплекси для кожного факультету університету. В них широко представлено інформацію, починаючи від відомостей про викладача, його наукові регалії, наукових здобутків – до орієнтовних тестових завдань модульного контролю, електронних версій підручників, електронних адрес Інтернет-посилань, списку рекомендованої літератури тощо. Електронні навчально-методичні комплекси широко використовуються студентами, які допомагають їм у засвоєнні знань.

Новинкою, розміщеною в електронній книзі ЗакДУ, є повнотекстові публікації викладачів, згідно з тематикою вивчення дисципліни. Електронний комплекс зручний в користуванні, в нього вміщено інструкцію для користувачів-початківців, яка слугує навігатором. Наповнення електронного комплексу електронними версіями підручників являє собою творчий продукт, що постійно вдосконалюється.

Інновацією 2012 року стала модернізація веб-сайту бібліотеки у Бібліотечно-інформаційному порталі ЗакДУ, метою якого стало підняття рейтингу посилань на видання Закарпатського державного університету та створення умов електронного доступу до наукових досліджень науково-педагогічних працівників університету, поширення інформації про їх науковий доробок.

На сьогодні в мережі Інтернет через портал бібліотеки відкрито доступ до:

- електронного каталогу бібліотеки,
- електронної копії покажчика «Публікації науково-педагогічних працівників Закарпатського державного університету (в якому працює навігаційна система пошуку публікацій автора);
- повнотекстових електронних копій наукових вісників ЗакДУ, матеріалів міжнародних конференцій ЗакДУ та видань Навчально-наукового інституту євроінтеграційних досліджень ЗакДУ.

Найбільшою популярністю у віртуальних користувачів користуються рубрики:

- Наукові здобутки ЗакДУ
- Нові надходження
- Електронна бібліотека ЗакДУ

- Рейтинг популярності книг
- Книгообмін

Поповнення рубрик новою інформацією відбувається щомісячно, а статистичні дані про відвідування порталу підтверджують активний інтерес до інформації, розміщеної на ньому.

Йдучи назустріч сьогоднішньому користувачеві та застосовуючи новітні електронні засоби, бібліотека Закарпатського державного університету намагається надати якнайширший доступ до інформації. Розробляючи бібліотечно-інформаційний портал ЗақДУ, бібліотека поставила за мету не просто вдало презентувати себе, а доклала зусиль щоб бути якнайповніше використаною. З цієї метою бібліотека відкрила вільний доступ до наукових вісників та матеріалів міжнародних конференцій Закарпатського державного університету. На особливу увагу заслуговує відкритий доступ до наукових розробок з питань євроатлантичної інтеграції України та збірників матеріалів студентських конференцій.

Університетська бібліотека успішно формується, нараховуючи близько 220 тисяч примірників. Та все ж сьогоднішня вносить свої корективи в завдання, які стоять перед бібліотекою. Безперешкодний та швидкий доступ до джерела інформації, задоволення запиту на інформацію – це першозавдання бібліотеки. Для цього в читальній залі відкрито Інтернет-центр, створені репозитарії авторефератів науковців та кращих дипломних та магістерських робіт студентів, електронний банк наукових публікацій викладачів та молодих науковців університету, створено електронну бібліотеку наукових підручників на CD (власних та куплених у видавництвах), зібрано відеокolleкцію «Літопис ЗақДУ». Електронний каталог бібліотеки нараховує понад 95 тисяч записів.

Характеризуючи значення інформаційного середовища. Т. Ярошенко констатує: «Бібліотеки завжди виконували важливі соціальні функції збереження та розповсюдження знань. Створення бібліотек в електронному форматі сприяло не лише посиленню цих функцій, але й реальному перетворенню бібліотечних закладів у системоутворюючу складову інформаційного суспільства та суспільства знань, забезпечуючи фактично не обмежений у часі та просторі доступ до інформації для будь-кого на планеті»[5; 5].

На нашу думку, таке твердження є основним показником інформаційно-технологічного розвитку бібліотеки Закарпатського університету, яка особливу увагу приділяє електронному підручнику.

Саме електронний підручник є програмно-методичним комплексом, що поєднує в собі характеристики звичайного підручника, довідника, задачника, лабораторного практикуму і основним призначенням якого є формування і закріплення нових знань, вмінь і навичок у певній предметній галузі в основному обсязі та індивідуальному режимі. Електронний підручник – необхідний елемент у системі дистанційного навчання, що дає можливість навчати студентів за даною формою. Від його повноти, якості, смності і т.д залежить якість і повноцінність дистанційної освіти у ВНЗ [2; 20-21].

Мультимедійні презентації навчальних лекцій, послуги Інтернету, доступ до електронних повнотекстових документів – підготували студентів Закарпатського державного університету до користування електронними підручниками. Усні опитування читачів підтвердили перевагу електронних книг. Ось і практичне доведення: в сучасних умовах електронна книга не витісняє традиційну, а доповнює і збагачує її завдяки можливості оперативного внесення змін і коректив у тексти видань, зокрема довідкового і бібліографічного змісту. Звідси і переваги електронної книги (електронного підручника):

- невеликий обсяг (на комп'ютері можна зберігати десятки і сотні тисяч книг);
- можливість повнотекстового пошуку (якщо текст книги розпізнано чи набрано);
- можливість швидкої і простої зміни гарнітури і кегля;

- можливість читання книг при низькому рівні освітлення (на пристроях з підсвічуванням);
- можливість прослухати (англ. text-to-speech, аудіокнига) текст книги;
- низька вартість розповсюдження (у більшості випадків оплачується тільки обсяг інформації, переданої через комп'ютерні мережі, або фізичний носій, наприклад, компакт-диск);
- реалізований механізм пошуку по тексту, перехід по гіперпосиланнях, відображення тимчасових виділень і зауважень;
- можливість відображати анімовані малюнки, мультимедійні кліпи і відтворювати аудіо-книжки та mp3-файли.

Звісно, Україна лише стає на шлях, який впевнено торують економічно розвинуті країни світу. Та все ж електронні книги настільки входять і в наше життя, бібліотека Закарпатського державного університету цьому приклад.

Бібліотека ЗакДУ в своїй роботі враховує всі реалії сьогодення, коригуючи свої завдання перед користувачем відповідними інноваціями бібліотечно-бібліографічного обслуговування. Насамперед це пропаганда своїх фондів, їх спеціалізація та розкриття. Сьогодні дедалі більшої популярності набувають пошук необхідного джерела через електронний каталог, відвідування віртуальних виставок бібліотеки, та все ж першість займає – саме вільний електронний доступ до книги чи часопису. У зв'язку з цим зростає роль і значення діяльності бібліотеки.

Як підсумок: активізація інтегрування бібліотеки у всесвітній простір здатна відбутися лише за умови поєднання сучасного інформаційного ресурсу з новітніми технологіями, його опрацюванням і фаховою компетенцією бібліотечного працівника який здатен представити окремому користувачу інформаційний продукт та доступ до нього.

Список використаних джерел

1. Онищенко О.С. Виступ на пленарному засіданні міжнародної наукової конференції «Інноваційна модель наукової бібліотеки XXI століття» / О.С.Онищенко // Бібліотечний вісник. – 2012. – № 6 (212). – С.41 -44. – С.42.
2. Сологуб В. І. Електронний підручник / В. І.Сологуб // Електронні ресурси для науки і освіти: створення, збереження, доступ: матеріали міжвузівської науково-практичної конференції (Донецьк, Україна, 30 листопада-2 грудня 2005 р.). – Донецьк: ДоДУЕТ. 2005. – С. 20-21.
3. Соляник А. Наукові дослідження як чинник розвитку бібліотечних інновацій / А. Соляник // Бібліотечна планета. – 2012. – № 2. – С.26-28. – С.26.
4. Шемаєва Г. Перспективні напрями розвитку електронних інформаційних ресурсів бібліотек / Ганна Шемаєва // Бібліотечний вісник. - 2012. – № 3 (209). – С.3-7. – С.4.
5. Ярошенко Т. Світова цифрова бібліотека; будемо глобальне партнерство /Тетяна Ярошенко // Бібліотечна планета.. – 2010. – № 3 (49). – С.5-9. – С.5.